

حقیقت ادیان
در اندیشه مولوی
دکتر کاظم بلزافکن

سبوی
کتابخانه

سرشناسه: بازافکن، کاظم، ۱۳۴۳ -
عنوان و نام پدیدآور: سبوی شکسته، حقیقت ادیان در اندیشه مولوی/ کاظم
بازافکن.

مشخصات نشر: تهران، سازمان تبلیغات اسلامی، شرکت چاپ و نشر
بین‌الملل، ۱۴۰۱.

مشخصات ظاهری: ۲۰۴ ص.؛ ۵/۱۴ × ۵/۲۱ س.م.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۰۴-۹۵۰-۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۲۰۱ - ۲۰۴.

عنوان دیگر: حقیقت ادیان در اندیشه مولوی.

موضوع: مولوی، جلال‌الدین محمدین محمد، ۶۰۴ - ۶۷۲ ق. -- دیدگاه
درباره دین

موضوع: Mowlavi, Jalaloddin Mohammad ibn-e Mohammad, 12071273-

-- Views on religion

موضوع: موضوع: دین در ادبیات (Religion in literature)

موضوع: شعر فارسی -- قرن ۷ ق. -- تاریخ و نقد

موضوع: Persian poetry -- 13th century -- History and criticism

شناسه افزوده: سازمان تبلیغات اسلامی، شرکت چاپ و نشر بین‌الملل

ردیابی کنگره: PIR5۳۰۷

ردیابی دیوبند: ۸۱۳/۱

شماره کتابشناسی ملی: ۹۱۱۷۲۷۵

شرکت چاپ و نشر بین‌الملل

عنوان: سبوی شکسته (حقیقت ادیان در اندیشه مولوی)

نالیف: کاظم بازافکن

مدیر هنری: مهیار سپهری

نوبت چاپ: اول • بهار ۱۴۰۲

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۰۴-۹۵۰-۸

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: نوین

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

دفتر مرکزی: تهران، میدان استقلال، سعیدی جنوبی، پلاک ۲، طبقه سوم

تلفن: ۰۲۱-۳۳۹۲۲۹۵۹ • نمابر: ۰۲۱-۳۳۱۱۸۶۰۲

فروشگاه مرکزی: میدان فلسطین، ضلع شمال شرق، پلاک ۵ و ۴

تلفن: ۰۲۱-۸۸۹۲۱۹۸۰ • نمابر: ۸۸۹۰۳۸۲۳

مرکز پخش قم: بلوار نیایش، جنب مصلی قدس

تلفن: ۰۲۵-۳۷۷۴۰۳۶۹

Email: Shchaponashr@gmail.com

nashrebeynolmelal.ir

همه حقوق محفوظ است.

۱۰۱۳۳۵۰۵

ریال ۱.۲۳۰.۰۰۰

WWW.Ketab.ir

۱۱ فصل اول: مقدمات و کلیاتی درباره حقیقت ادیان

- ۱۳ کثرت‌گرایی، شمول‌گرایی و معانی آن‌ها
- ۱۳ ۱. کثرت‌گرایی (Pluralism)
- ۱۳ الف. تعریف لغوی
- ۱۳ ب. تعریف اصطلاحی
- ۱۵ ۲. شمول‌گرایی (inclusivism)
- ۱۷ جهان کثرت
- ۱۷ رویکردهای سه‌گانه

۱۷ فصل دوم: حقیقت ادیان از دیدگاه مولانا

- ۱۸ ۱. حقیقت نسبی (شمول‌گرایی)
- ۲۱ برتری نسبی اسلام
- ۲۷ ۲. زیست همدلانه
- ۳۳ ۳. رستگاری و نجات
- ۳۳ رحمت الهی
- ۳۶ رستگاری صالحان
- ۴۰ ۱. تفکیک ذات و ظاهر
- ۴۵ ۲. تفاوت‌های زبانی
- ۶۰ ۳. آزاداندیشی
- ۷۰ ۴ - مطلق‌ستیزی
- ۷۱ ۴-۱- نسبت معرفتی

۷۵	۲-۴- تفسیرپذیری حقایق
۷۶	۳-۴- نسبت مقوله‌ها
۸۰	۴-۴- توجه به داشته‌ها
۸۱	۵-۴- خویش حق‌پنداری
۸۴	۶-۴- جبر و تقدیر
۸۵	۷-۴- وحدت مسیر
۸۹	۸-۴- سرنوشت حتمی
۹۱	۹-۴- گمراهی خاموش
۹۴	۱۰-۴- اختلاف نظرگاه
۱۰۸	الف. موسی و شبان
۱۱۷	ب. پیل در تاریکی
۱۲۵	هدایت عامه
۱۳۶	منشأ دین
۱۳۸	حقیقت دین
۱۵۴	تفاوت دین و شریعت
۱۵۸	برتری پیامبر اسلام ﷺ
۱۶۳	آمیختگی حق و باطل
۱۶۵	محدودیت‌های زبانی
۱۶۹	محدودیت‌های شناختی
۱۷۳	تحمل و مدارا
۱۸۳	خلاصه و نتیجه
۲۰۱	منابع

مقدمه

کثرت‌گرایی و شمول‌گرایی دینی یکی از چند نظریه مهم مطرح شده در زمینه حقانیت یا عدم حقانیت دینی است. در قبال این پرسش که راز تعدد دین‌ها چیست و آیا دین‌های موجود همگی حق‌اند یا فقط برخی حق‌اند یا همگی آمیزه‌ای از حق و باطل‌اند و یا این‌که همگی باطل‌اند و هیچ دین حقی وجود ندارد، چهار نظریه اساسی مطرح است:

۱. انحصارگرایی (exclusivism): تنها یک دین حق و برتر از دیگر دین‌ها وجود دارد و سایر دین‌ها باطل‌اند؛

۲. کثرت‌گرایی (pluralism): هیچ دینی از حقانیت مطلق برخوردار نیست، بلکه همه آن‌ها بهره‌ای از حقیقت دارند؛

۳. شمول‌گرایی (inclusivism): تنها یک دین، حق مطلق و کامل‌تر از دیگر دین‌ها است و اگر دینی مشتمل بر گزاره‌های درستی باشد، به طور طبیعی برخوردار از حقایق خواهد بود؛

۴. طبیعت‌گرایی (naturalism): هیچ دین حقی وجود ندارد، بلکه همه آن‌ها از اساس باطل و خرافه محض‌اند.

اما عنوان حقانیت دین‌ها اعم از کثرت‌گرایی، انحصارگرایی یا شمول‌گرایی از موضوع‌های مهم کلام جدید و رویکردی تازه و قرن بیستمی در عرصه دین‌پژوهی است که به یقین این بحث با این عنوان در گذشته‌های دور به ویژه در عصر مولانا هرگز مطرح نبوده است. با وجود این، طرفداران این نظریه مدعی‌اند که عارفان مسلمانی چون مولانا نظراتی شبیه به آرای کثرت‌گرایان یا شمول‌گرایان ارائه داده و در این خصوص به برخی از سخنان وی نیز تمسک جسته‌اند.

اما با دقت در آرای مولانا مشخص می‌شود که نظرهای وی به‌رغم داشتن مضمون‌های کثرت‌گرایانه و گاهی شمول‌گرایانه تفاوت‌هایی نیز با آن‌ها دارد، چراکه از منظر ایشان و با نظر به ذات و گوهر دین‌های الهی تنها یک دین نجات‌بخش وجود دارد که دارای همه حقایق ممکن است و تمامی راه‌ها را

برای نجات بشر دربر دارد و این دین همان اسلام است که خود را تسلیم حق معرفی می‌کند. به عقیده وی دیگر دین‌ها نیز دارای حقایقی هستند و به اندازه حقیقتی که دربر دارند، پیروان خویش را به رستگاری می‌رسانند؛ اما در این میان پیروان دیگر دین‌ها اگر از تعالیم و سنت اسلامی آگاهی یابند و به مبانی نظری و عملی آن پایبند باشند، به درجه‌های عالی‌تری از رستگاری و نجات اُخروی نائل می‌شوند (شمول‌گرایی).

جُستار حاضر نگاهی تحلیلی - توصیفی به اساسی‌ترین بحث‌های مربوط به کمال یک دین نسبت به سایر دین‌ها (شمول‌گرایی)، حقانیت انحصاری دین (انحصارگرایی) و یا حقانیت برابر دین‌ها (کثرت‌گرایی) از دیدگاه مولانا جلال‌الدین رومی است که در دو فصل و یک خلاصه و نتیجه مورد توجه قرار گرفته است. فصل اول: مقدمات و کلیاتی در باره تفاوت ادیان و فصل دوم: تفاوت ادیان از دیدگاه مولانا.

لازم به ذکر است برای تمامی ارجاع‌ها به کتاب‌های مثنوی معنوی نماد (م)، و برای سایر آثار نام کامل آنها در نظر گرفته شده است. هم‌چنین مشخصات کتاب‌شناسی این آثار به قرار زیر است:

۱. مثنوی معنوی بر اساس نسخه قونیه، به تصحیح و پیشگفتار عبدالکریم سروش، چاپ هفتم، انتشارات علمی و فرهنگی، تهران، ۱۳۸۳.

۲. فیه ما فیه/ تقریرات مولانا جلال‌الدین محمد رومی، برگرفته از تصحیح بدیع‌الزمان فروزان‌فر، چاپ هشتم، تهران، امیرکبیر، ۱۳۸۰.

۳. کلیات شمس تبریزی بر اساس نسخه بدیع‌الزمان فروزان‌فر، چاپ هفدهم، تهران، امیرکبیر، ۱۳۸۲.

۴. مجالس سبعة، به تصحیح و حواشی توفیق ه سبحانی، انتشارات کیهان، تهران، ۱۳۶۵.

در پایان امیدوارم این اثر قبول اهل نظر قرار گیرد و سرآغاز نگاهی جدید به موضوع‌های کلامی و نوپدید دینی به‌ویژه از منظر نابغه دوران حضرت مولانا

باشد. از خدای بزرگ می‌خواهم این خدمت خُرد را از این خادم خاسر بپذیرد
و بر جان جلیل و طاهر بندگان بختیارش به ویژه مولانا جلال‌الدین رومی صلوات
کریمانه‌اش را تا ابد نازل فرماید و دوستان‌انش را از آتش عشق، سرشار و غرق در
دریای معرفت و لطف بی‌کران خویش سازد:

ای دهندهٔ عقل‌ها فریاد رس تا نخواهی تو نخواهد هیچ‌کس
هم طلب از تست و هم آن نیکوی ما کییم اول توی آخر توی
هم بگوتوهم توبشنوهم توباش ما همه لاشیم با چندین تراش

والحمد له و منه التوفیق

کاخلم بازا فکن | بهمن ۱۴۰۰

www.ketab.ir